

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΤΟΥ Κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΑΝΑΓΝΟΥ

Καθηγητού τῆς Οικονομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Howard

Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς μου (*) εἶναι ἡ προσπάθεια διαπιστώσεως τῶν οικονομικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου εἰς τὸν τεχνικὸν τομέα καὶ ὁ συνδυασμὸς των μὲ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται ὡς συνέπεια τῆς τεχνικῆς προόδου.

Τὰς ἐξελίξεις αὐτὰς εἰς τὸν τεχνικὸν τομέα ἔχει ἐπικρατήσει νὰ ὀνομάζωμεν εἴτε βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν, ὅταν ἀναφερώμεθα εἰς τοὺς δύο παρελθόντας αἰῶνας, ἢ ἐπιστημονικὴν ἐπανάστασιν, ὅταν ἀναφερώμεθα εἰς τὰς ταχέας συγχρόνους ἐπιστημονικὰς ἐξελίξεις.

Ἀμφότερα τὰ στάδια ἐξελίξεως ἀποτελοῦν διάφορον βαθμὸν τοῦ αὐτοῦ φαινομένου: δηλαδὴ τῆς μεταβολῆς τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι προσπαθοῦν νὰ βελτιώσουν τὴν δυνατότητα τῆς ἐξοικονομίσεως τῶν μέσων συντηρήσεως των ἢ νὰ ἐλαττώσουν τὴν σπάνιν, ἢ ὁποῖα δημιουργεῖται λόγω τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναγκῶν ἀφ' ἑτέρου.

Τὸ πρόβλημα τῆς τεχνολογικῆς ἐξελίξεως οὐσιαστικῶς προκαλεῖ καὶ τὸ βασικὸν οικονομικὸν πρόβλημα τῆς μεταβολῆς τῶν συναρτήσεων τῆς παραγωγῆς. Συνάρτησις παραγωγῆς εἶναι ἡ ἐξίσωσις, ἢ ὁποῖα μᾶς ὑποδεικνύει τὴν συμμετοχὴν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος.

Ἡ συνάρτησις αὕτη ὑπόκειται εἰς ἐσωτερικὰς μεταβολὰς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὀνομάζουσι καὶ καλυτέραν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐξωτερικὰς μεταβολὰς ὅπως αἱ διάφοροι ἐφευρέσεις, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν ἐπανάστασιν εἰς τὴν τεχνολογίαν καὶ συνεπῶς εἰς τὴν παραγωγικὴν συνάρτησιν.

Ἡ μεγάλη βιομηχανικὴ ἐπανάστασις, ἢ ὁποῖα, ὡς γνωστὸν, ἤρχισε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ ζενίθ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ

*) Διάλεξις δοθεῖσα εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μεταόβιον Πολυτεχνεῖον τὸ παρελθὸν ἔτος.

19ου αιώνος ἐπροκάλεσε διαταραχήν εἰς τὴν παραγωγικὴν συνάρτησιν, τὴν ὁποίαν λόγῳ τοῦ μεγέθους τῆς τὴν ὀνομάζομεν ἐπαναστατικὴν μεταβολήν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ σύνολον τῶν μεταβολῶν αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν εἰς τὴν παραγωγικὴν συνάρτησιν ἀποτελοῦν τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν. Βιομηχανικὴν, ἐπειδὴ κυρίως ἔχομεν τὰς μεταβολὰς εἰς τὸν τομέα τῆς μεταποιήσεως, ἡ ὁποία μεταμορφοῦται ἀπὸ μονάδας τεχνικῶν ἐπαρχιακῶν ἐργαστηρίων εἰς κέντρα μεγάλης βιομηχανικῆς παραγωγῆς μὲ μεγάλας οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς συνεπείας.

Ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις ἐδημιούργησε δύο μεγάλα βασικά προβλήματα : Τὸ ἓνα οἰκονομικόν, τὸ ἄλλο κοινωνικοπολιτικόν. Τὸ οἰκονομικόν πρόβλημα συνίσταται εἰς τὸ ὅ,τι ἡ παραγωγή μεταβάλλεται πλέον ἀπὸ παραγωγῆς κατὰ μονάδας εἰς παραγωγήν καὶ πλήθη (πληθοιταραγωγή) καὶ τὸ κοινωνικοπολιτικόν πρόβλημα συνίσταται εἰς τὸ ὅ,τι ὁδηγεῖ εἰς τὴν βαθμιαίαν, ἔνεκα τῆς τεχνολογικῆς ἐξελίξεως, κατάρρευσιν τοῦ συστήματος τῆς δουλείας καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ προλεταριάτου διὰ τῆς συγκεντρώσεως ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀροφὴν ἑνὸς ἐργοστασίου, μεγάλου ἀριθμοῦ ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀντιμετωπίζουν τὰ προβλήματα τῶν ὄχι μεμονωμένως, ἀλλὰ ἀπὸ κοινοῦ. Τὸ ἐργοστάσιον τοὺς φέρει εἰς ἐπαφὴν μεταξύ των, δημιουργεῖται ἡ δυνατότης συζητήσεων τῶν προβλημάτων ἀπὸ κοινοῦ, δημιουργεῖται ἡ δυνατότης νὰ ἐκφρασθῇ τὸ κοινὸν παράπονον καὶ ἡ δυνατότης ἀντιστάσεως κατὰ τῶν πιεστικῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐργοδοτῶν.

Εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα παρετηρήθη τὸ πρόβλημα τῆς ὑπερπαραγωγῆς καὶ ταυτοχρόνως τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας. Ὑπερπαραγωγῆς λόγῳ τῆς μηχανοποιήσεως τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, ἡ ὁποία ὠδήγησεν εἰς τεραστίαν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος.

Λόγῳ τῆς ὑπερέτρου παραγωγῆς ἐδημιουργήθη τὸ πρόβλημα τῶν πλεονασμάτων τῆς προσφορᾶς καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς. Ἐφ' ὅσον τὰ ἡμερομίσθια ἀποτελοῦν κόστος τῆς παραγωγῆς καὶ ἐφ' ὅσον λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς προσφορᾶς αἱ τιμαὶ ἐλαττοῦνται, διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ ἐργοδότης νὰ πραγματοποιήσῃ κέρδος θὰ ἔπρεπε νὰ ἐλαττώσῃ τὸ ἐργατικὸν ἡμερομίσθιον.

Διεμορφώθη οὕτως ὁ συλλογισμὸς ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ ἐργασία εἶναι οἰκονομικὸν ἀγαθὸν ὑποκείμενον εἰς τὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, ἡ ἀμοιβή του δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ ὑποστῇ τὰς συνεπείας τῆς αὐξήσεως ἐργατικῶν χειρῶν.

Λόγῳ τῆς κακῆς κατανοήσεως τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος ἐδημιουργήθη κατάστασις κεχωρισμένων στρατοπέδων, τῶν ἐργοδοτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἐργατῶν ἀφ' ἑτέρου. Οἱ πρῶτοι προσεπάθουν νὰ ἐλαττώσουν τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς εἰς βᾶρος τῶν ἡμερομισθίων καὶ οἱ δεῦτεροι προσεπάθουν νὰ ὑποστηρίξουν τὸ εἰσόδημά των διὰ νὰ ζήσουν.

Δὲν δύναται βεβαίως νὰ δικαιώσῃ κανεὶς οὔτε τοὺς ἐργοδοτάς, οὔτε τοὺς ἐργάτας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ κακοδαιμονία ὀφείλεται εἰς τὴν πλήρη ἀρνησίν τοῦ προβλήματος τῆς ὑπερπαραγωγῆς, καὶ τὴν ἀδυναμίαν ἐκ μέρους

τῶν ἐργοδοτῶν ν' ἀντιληφθῶν ὅτι τὸ κόστος των ἀποτελεῖ εἰσόδημα κάποιας ἄλλης ομάδος καὶ ὅτι διὰ νὰ δυνηθῶν νὰ διαθέσουν τὰ προϊόντα των ἀποτελεσματικῶς πρέπει καὶ τὰ λοιπὰ μέρηματα τῆς κοινωνίας νὰ ἔχουν εἰσόδημα. Ποτέ δὲν κατενόηθη πλήρως ὅτι ἡ αὔξηση τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν δύναται νὰ δημιουργήσῃ μεγαλύτερον κέρδος διὰ τὸν ἐργοδότην.

Ἡ παρανόησις αὐτὴ ὑπῆρξε πηγὴ καὶ ἄλλων παρανοήσεων. Οἱ ἐργάται ἐπὶ παραδείγματι ἐνόμιζαν ὅτι αἱ μηχαναὶ ἐφ' ὅσον ἦσαν εἰς τὰ χέρια τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἐδημιούργησαν τὰ τεράστια πλεονάσματα, ἦσαν ὑπεύθυνοι διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἀνεργίας καὶ τῆς πτωχείας των. Διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς ἦσαν ὑπεύθυνοι οἱ ὑποστηρικταὶ τοῦ ἐργατικοῦ στρατοπέδου, ὅπως π.χ. οἱ σοσιαλισταί.

Ὁ Κ. Marx ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ μηχαναὶ ἐπιτείνουν, ἂν δὲν δημιουργοῦν, τὴν ἐξαθλίωσιν τῶν ἐργατῶν χωρὶς νὰ σκεφθῆ, πρὸς στιγμήν, ὅτι αἱ μηχαναὶ ἦσαν ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἐδημιούργησαν τὴν ἐργατικὴν δύναμιν, πού ἐπροκάλεσε τὰ ἐπακολουθήσαντα κοινωνικοπολιτικά φαινόμενα. Ἦσαν αἱ μηχαναὶ ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἀπήλλαξαν τὸν ἐργάτην ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν ἐκτελέσεως ἔργων τὰ ὁποῖα τὸν ἐκράτουν εἰς τὴν κτηνώδη κατάστασιν τῆς δουλείας. Ποτέ δὲν ἠδυνήθη νὰ κατανοήσῃ ὁ Μάρξ ὅτι ἡ μηχανὴ θὰ ὠδηγοῦσε εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν ζωῆς τοῦ ἐργάτου.

Αἱ ἔριδες αἱ ὁποῖαι ἐπηκολούθησαν μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα παρανοήσεως τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος. Ἐναντὶ οἱ ἐργοδοταὶ καὶ οἱ ἐργάται ν' ἀντιληφθῶν τὸν ρόλον των ὡς ἀλληλοσυμπληρωματικόν, ἐπεδόθησαν εἰς καταστρεπτικὸν ἀνταγωνισμόν. Οἱ μὲν ἐργοδοταὶ ἐθεώρησαν τοὺς ἑαυτοὺς των ὡς εὐεργέτας τῆς ἐργατικῆς τάξεως, τὴν ὁποῖαν κατὰ τὴν γνώμην των ἐχαρακτήριζεν ἡ ἀχαριστία, οἱ δὲ ἐργάται, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἐξ ἴσου ἐθελουφυλόντων σοσιαλιστῶν διδασκάλων, παρεδέχθησαν τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ μεγαλύτερός των ἐχθρὸς ἦτο ὁ ἐργοδότης καὶ τὰ ἰσχυρότερα πυρομαχικά τούτου ἐναντίον των ἦσαν αἱ μηχαναί.

Καὶ ἔτσι καταλήγομεν εἰς τὸ περίεργον κατάντημα τῆς μετατροπῆς μιᾶς τεραστίας ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς προόδου εἰς βάσιν κοινωνικοῦ διαχωρισμοῦ μὲ τὰς γνωστὰς συνεπείας. Ἐναντὶ ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις νὰ ὠδηγήσῃ εἰς βελτίωσιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ἐδημιούργησε λόγῳ κακῆς κατανοήσεως μίαν ἀκατάπαυστον πάλην καὶ ἐκεῖ ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἐδημιούργησεν εὐλογίαν, τὴν μετέτρεψεν εἰς κατάραν.

Ποῦ ὀφείλονται ὅλα αὐτά; Εἰς παρανόησιν ἢ ὁποῖα ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀδυναμίας νὰ γίνουν ἀντιληπτὰ τὸ μέγεθος καὶ ἡ σημασία τοῦ φαινομένου τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως.

Δυστυχῶς διατρέχομεν τὸν ἴδιον ἀκριβῶς κίνδυνον σήμερον μὲ τὴν νέαν ἐπανάστασιν εὐρυτέρας μορφῆς, τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ ἀποκαλέσῃ ἐπιστημονικὴν ἐπανάστασιν. Εἰς τὴν πρᾶξιν τὴν γνωρίζομεν ὡς αὐτοματισμόν.

Ποῖος ὁ ρόλος τῆς μηχανῆς εἰς τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν; Ἄπο-

τελεί τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη ἡ οικονομικὴ μεγιστοποίησις τῆς παραγωγῆς.

Τί εἶναι ἡ σημερινὴ οικονομικὴ ἐπανάστασις ; Εἶναι ἡ πρόοδος εἰς τὴν προσπάθειαν μεγιστοποιήσεως. Ὁ κοινὸς δεσμὸς ποῦ συνδέει τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπανάστασιν τοῦ παρόντος αἰῶνος, εἶναι ἡ προσπάθεια βελτιώσεως τῆς τύχης τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ οικονομικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀτόμου, τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὸν μόχθον καὶ τὴν δουλείαν τὴν ὅποιαν ἐπιβάλλει ἡ σπάνις τῶν ἀγαθῶν. Εἶναι ἡ πάλη διὰ νὰ μειωθῇ ἡ ἀπόστασις μεταξὺ ἀναγκῶν καὶ μέσων πρὸς ἰκανοποίησίν των.

Ἐχομεν ἐπιδοθῆ εἰς μίαν συνεχῆ προσπάθειαν νὰ κλείσωμεν τὸ χάσμα αὐτό. Ἐνῶ ἡ μηχανὴ ἔκαμε τὴν ἀρχὴν, σήμερον ὁ ἠλεκτρονικὸς ὑπολογιστὴς μὲ ἀστραπιαίαν ταχύτητα δίδει τὰς διαταγὰς εἰς τὴν μηχανήν. Παρατηροῦμεν τεραστίαν ἐξέλιξιν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ ἐπιστάτης μὲ τὸν βούρδουλα ἔδιδε τὰς διαταγὰς εἰς τὸν ἐργάτην. Μὲ τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν ὁ ἐργάτης δίδει τὰς διαταγὰς εἰς τὴν μηχανήν. Εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπανάστασιν τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀντικαθιστᾷ τὴν σωματικὴν δύναμιν τοῦ ἐργάτου καὶ τὴν ἐργασίαν καθοδηγήσεως τῆς μηχανῆς καὶ ἀφήνει εἰς τὸν ἐγκέφαλον τὴν ἐκτέλεσίν της. Καὶ αὐτὰ μὲ ταχύτητα τὴν ὅποιαν ὁ ἄνθρωπος τοῦ παρελθόντος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῇ. Ἐχομεν τὸ νέον φαινόμενον τῆς ταχύτητος ἐκτελέσεως εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ὁποίας συναντῶμεν δυσκολίας.

Παρατηρήθη ὅτι ὅπως ἡ μηχανὴ ἔτσι καὶ ὁ σύγχρονος ὑπολογιστὴς ἐκδιώκει τὸν ἐργάτην. Καὶ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα : Τί θὰ ἀπογίνη ὁ ἐργάτης ; Δεδομένου ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν βιοπορισμοῦ, ποία θὰ εἶναι ἡ τύχη τοῦ ἐργάτου ὅταν ἡ ἐργασία τοῦ δὲν ζητεῖται πλέον καὶ τὴν θέσιν τοῦ παίρνει ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ ἡ μηχανή ; Εἶναι φυσικὸν νὰ σκέπτονται πολλοὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διότι ἔτσι ἐδιδάχθημεν νὰ σκεπτῶμεθα. Αἱ σκέψεις μας ἐπηρεάζονται διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ παρελθόντος, ἀπὸ τὰς συνηθείας τὰς κεκτημένας. Ἄρνούμεθα νὰ κοιτάξωμεν πρὸς τὸ μέλλον. Ἄρνούμεθα νὰ μεταβάλλωμεν τὴν ἐπιστημονικὴν μας ἔρευναν εἰς μελέτην τῶν δυσκολιῶν αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦνται ἀπὸ τὰς νέας καταστάσεις. Ἄπλως διαπιστώνομεν ὅτι τὸ πόδι μας σήμερον δὲν χωρεῖ εἰς τὸ παλαιὸν ὑπόδημα καὶ συνεπῶς θὰ μείνωμεν ξυπόλυτοι.

Ἄλλὰ εἶναι ὀρθὸν νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸν παραλογισμὸν αὐτὸν καὶ νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος δημιουργεῖ τὴν δυστυχίαν τοῦ ἀτόμου ; Εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ πρόοδοι, αἱ ὁποῖαι ἐκδηλοῦνται εἰς τεχνικὰς ἐφαρμογὰς τὰς ὁποίας βλέπομεν, δημιουργοῦν ἀνθρωπίνην δυστυχίαν ;

Φυσικὰ θὰ δημιουργήσουν ἀνθρωπίνην δυστυχίαν ἂν δὲν ἀντιληφθῶμεν τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται, ἂν ἐξακολουθῶμεν νὰ ἐρμηνεύωμεν τὰ προβλήματα τοῦ 20οῦ αἰῶνος μὲ τοὺς τύπους τοῦ Adam Smith καὶ τῆς κλασσικῆς σχολῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιστημονικῶν σχολῶν τοῦ παρελθόντος, οἱ ὁποῖαι εἰς τὴν πραγματικότητα προσεπάθουν νὰ ἀπομακρύνουν

νουν τὴν σύγχυσιν τὴν ὁποῖαν ἐδημιούργησε τὸ ἀπρόοπτον τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐὰς στραφῶμεν πρὸς τοὺς ἀριθμούς, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ συλλογισμὸς τῆς δημιουργίας ἀθλιότητος μέσῳ προόδου εἶναι ἀκριβὴς τότε πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει κάποια ἀντίφασις μεταξύ σκέψεως καὶ πραγματικότητος. Τὸ 1940 ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἀνῆρχετο εἰς 140 περὶ τοὺς ἑκατομμύρια καὶ τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν εἰς 40 ἑκατομμύρια. Τὸ 1969 ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ὑπερέβη τὰ 200 ἑκατομμύρια καὶ τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν τὰ 75 ἑκατομμύρια καὶ ὁμοίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὸ διάστημα μεταξύ 1940 καὶ 1969 ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος ἀνεκὴ καὶ συνεπῶς ηὐξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν. Διαπιστώνομεν ὅτι ἀντὶ νὰ ἔχωμεν ἀνταγωνιστικὴν σχέσιν μεταξύ ἐργατῶν καὶ προόδου ἔχομεν συμπληρωματικὴν σχέσιν. Δὲν εἶναι δυνατόν ἢ θέσις τοῦ ἐργάτου νὰ βελτιωθῇ χωρὶς τὴν συμβολὴν εἰς τὸν τομέα τῆς παραγωγῆς τῆς πνευματικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς προόδου. Ὁ τρόπος ἐξασφαλίσεως ἱκανοποιητικῆς ζήτησεως ἐργασίας δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνταγωνιστικὴν σχέσιν μεταξύ ἐργάτου καὶ ἐργοδότη ἀλλὰ εἰς τὴν πρόοδον ἢ ὁποῖα λαμβάνει χώραν εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν ἐργαστήριον.

Ἐὰς ἐξετάσωμεν τὰς βιομηχανίας ἀεροπλάνων, τηλεοράσεως, ἀτομικῆς ἐνεργείας καὶ κατασκευῆς ὑπολογιστῶν. Θὰ διαπιστώσωμεν τεραστίαν ζήτησιν ἐργατικῶν χειρῶν, ἢ ὁποῖα ἔχει τὴν πηγὴν τῆς εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν ἐργαστήριον, καὶ φυσικὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν προϊόντων τοῦ ἐργαστηρίου μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ἐπιχειρηματικῆς δεινότητος.

Ἄλλὰ τὸ πολὺ πρακτικὸν πρόβλημα παραμένει : Τί θὰ ἀπογίνουν οἱ ἐργάται οἱ ὁποῖοι ἐκτοπίζονται καὶ στεροῦνται τοῦ εἰσοδήματός των ; Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ ἦτο σοβαρὸν καὶ θὰ ἐνέπνεε ἀνησυχίας ἐὰν τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐργατῶν συνῴδεν ἐλάττωσις τῆς παραγωγικότητος. Δὲν εἶναι τὸ ἴδιον φαινόμενον τὸ ὁποῖον παρετηρεῖτο τὸ 1933. Σήμερον, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰς συνήθεις βιομηχανίας οἱ ἐργάται ἀντικαθίστανται μέσῳ τοῦ αὐτοματισμοῦ ἀλλὰ ἀφ' ἑτέρου ἢ παραγωγικότης αὐξάνεται. Ὁ ἐργάτης ἐργάζεται ὀλιγώτερας ὥρας καὶ παράγει περισσότερον. Ἐργάζονται ὀλιγώτεροι ἐργάται καὶ ἡ παραγωγή εἶναι μεγαλύτερα. Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ πλεονάσματα αὐτὰ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἐργαζομένων ; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ τοῦτο ;

Δὲν ἀπαιτεῖται ὅπῃ τὸν σημερινὸν ἐργάτην χειρονακτικὴ ἐργασία. Ἐχομεν ἀνάγκην ἐπιστημονικοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ. Πρέπει συνεπῶς νὰ στραφῶμεν πρὸς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος αὐτοῦ. Πρῶτον, διὰ τῆς κατευθύνσεως τῆς ἐκπαιδευομένης νεολαίας πρὸς τὰς νέας ἀνάγκας τοῦ βιομηχανικοῦ μας συγκροτήματος. Δεύτερον, διὰ τῆς ἐπανεκπαιδεύσεως τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπανεκπαιδευθοῦν. Τρίτον, διὰ τῆς συνταξιοδοτήσεως τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ὑποβληθοῦν εἰς ἐπανεκπαιδεύσιν.

Τὰ προγράμματα αὐτὰ φυσικὰ ἀπαιτοῦν χρῆμα. Ἄλλὰ ἀφ' ἑτέρου ἢ κα-

τάσταις, ἡ ὁποία ἐδημιούργησε τὰ προγράμματα αὐτὰ δὲν εἶναι κατὰ-σας παθητικὴ, δὲν ἐλαττώνει τὴν παραγωγικότητα, ἀλλὰ τούναντίον τὴν αὐξάνει καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἠϋξημένης παραγωγικότητος δύναται νὰ στραφῆ πρῶτον, πρὸς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὥρων ἐργασίας, δεύτερον, πρὸς αὐξήσιν τοῦ ἡμερομισθίου διὰ τὰς ὀλιγωτέρας ταύτας ὥρας, ὥστε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὄχι μόνον νὰ μὴ ἐλαττωθῆ ἡ ἀγοραστικὴ ἱκανότης, ἡ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἠϋξημένην παραγωγικότητα ἀλλὰ τούναντίον νὰ αὐξηθῆ. Τρίτον, τὴν παροχὴν μερισμάτων (συνταξιοδότησιν) εἰς τὸ κρινωτικὸν τμήμα, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται πλέον νὰ προσαρμοσθῆ πρὸς τὰς νέας συνιθήκας.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἐκθέσω κάτι τὸ ὁποῖον σήμερα ἀκριβῶς θεωρεῖται ἀίρεσις. Ἐὰν ὑποθέσωμεν — αἱ δὲ ὑποθέσεις, ὡς γνωστόν, εἶναι προνόμιον τῶν οικονομολόγων — ὅτι ὅλοι οἱ ἐργάται ἐνὸς ἐργοστασίου ἀντικαθίστανται με αὐτομάτους μηχανὰς καὶ ἂν ὑποθέσωμεν περαιτέρω ὅτι ἡ παραγωγικότης τοῦ ἐργοστασίου διπλασιάζεται ἢ τριπλασιάζεται, διατί θὰ ἦτο παράλογον νὰ καλέσωμεν τοὺς ἐργάτας καὶ νὰ τοὺς συνταξιοδοτήσωμεν, νὰ τοὺς μετοβάλωμεν εἰς μετόχους τοῦ βιομηχανικοῦ δυναμικοῦ καὶ νὰ μετατρέψωμεν τὴν ἐπιστήμην εἰς ἀπελευθερωτὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τὸν μόχθον καὶ τὴν ἀθλιότητα;

Ἄλλὰ, φυσικά, αὐτὸ δὲν μᾶς τὸ εἶπεν ὁ Adam Smith, ὁ Ricardo, ὁ Malthus, ὁ Marshall, δὲν μᾶς τὸ εἶπαν οἱ σοφοὶ οικονομολόγοι, οὔτε ὁ Keynes καὶ συνεπῶς δὲν τὸ ἐφαρμόζομεν διότι δὲν ἀποτελεῖ παραδοσιακὴν λύσιν. Ἄλλὰ κάθε φορὰν πού ἐφαρμόζομεν παραδοσιακὰς λύσεις ὀδηγοῦμεν εἰς καταστροφὰς τοῦ παρόντος, εἰς ἀβεβαιότητα τοῦ μέλλοντος.

Ἴσως εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ παρατηρηθῆ ὅτι ὅσα ἐλέχθησαν εἶναι ἐφαρμόσιμα μόνον εἰς βιομηχανικῶς ἀνεπτυγμένας χώρας, ἐνῶ διάφοροι λύσεις πρέπει νὰ δοθοῦν εἰς οικονομικῶς μὴ ἀνεξαρτήτους χώρας καὶ εἰς ὑπαναπτύκτους καὶ ἀναπτυσσομένας χώρας.

Καὶ πρῶτον περὶ τῶν οικονομικῶς ἀσθενῶν χωρῶν αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ὑπανάπτυκτοι. Τοιαύτη χώρα κατὰ τὴν γνώμην μου εἶναι ἡ Ἑλλάς. Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν παρατηρεῖται ἔλλειψις πολλῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι σπανίζουν τόσον εἰς ὑπαναπτύκτους ὅσον καὶ εἰς ἀναπτυσσομένας χώρας. Ἡ Ἑλλάς ἐπὶ παραδείγματι δὲν στερεῖται ἐπιχειρηματικοῦ δυναμικοῦ, δὲν στερεῖται ἐπιστημονικοῦ δυναμικοῦ καθὼς καὶ τῆς δυνατότητος χρησιμοποίησεως ἀμφοτέρων τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ δυναμικοῦ τῆς ὡς ἐξαγωγικοῦ προϊόντος.

Αὐτὸ πού παρατηρεῖται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν οἰκονομίαν εἶναι ἔλλειψις ἰσορροπημένης χρησιμοποίησεως τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν τῆς. Ἡ ἔλλειψις ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως ἐμποδίζει τὴν ἐπίτευξιν μεγιστοποιήσεως τῶν ἐκ τῆς οικονομικῆς δράσεως ἀποτελεσμάτων τόσον εἰς τὸν δημόσιον ὅσον καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τομέα.

Λαμβάνονται συχνὰ μέτρα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὰς ὑποδείξεις καὶ ἀνάγκας τὰς δημιουργουμένας ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ χρησιμοποίησις τῶν δυνατοτήτων τῆς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ζήτημα μό-

δας. Πρέπει να είναι το έπακόλουθον σοβαρᾶς μελέτης τῶν ειδικῶν συνθηκῶν αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς τὴν χώραν, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς ἐν λόγῳ μελέτης νὰ λαμβάνη χώραν βαθμιαία προσαρμογὴ τοῦ οἰκονομικοῦ δυναμικοῦ εἰς τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπαναστάσεως ὑποδεικνυομένας μεταβολάς.

Εἰς τὸν τομέα αὐτοματοποιήσεως τῆς βιομηχανίας μας, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν πρέπει νὰ διαφύγη τῆς προσοχῆς μας ὅτι ἡ τοιαύτη αὐτοματοποιήσις ὀδηγεῖ εἰς τεραστίαν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος. Ἀλλὰ τοῦτο προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν μεγάλης ἀγορᾶς, ἡ ὁποία νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀπορροφᾷ τὴν ἠύξημένην παραγωγὴν. Ἐπίσης προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν τεραστίου κεφαλαίου. Αὐτὰ εἶναι γνωστὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Adam Smith καὶ τῆς θεωρίας του τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας.

Ἡ Ἑλλάς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς οἰκονομικὴ μονὰς ἡ πρόοδος τῆς ὁποίας βασίζεται εἰς τὴν ἀπορροφητικὴν δύναμιν τῆς ἀγορᾶς τῆς. Ἀντὶ νὰ δημιουργήσωμεν παραγωγικὸν πληθωρισμὸν πρῶτον καὶ κατόπιν νὰ ἐπιζητοῦμεν τὴν εὐρεσιν ἀγορῶν διὰ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων, θὰ ἦτο ἐνδεδειγμένον νὰ προσαρμοσθοῦν βαθμιαίως αἱ ὑφιστάμεναι συνθῆκαι εἰς τὰς δυνατότητας τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ἡ τεχνολογικὴ ἐξέλιξις καὶ νὰ χρησιμοποιηθῆ ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις ὄχι ὡς ἄμεσος σκοπὸς μας ἀλλὰ ὡς βοηθητικὸς παράγων τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν.

Ποῖον σκοπὸν θὰ ἐξυπηρετήσῃ ἡ προμήθεια τελειοτάτων μηχανημάτων αὐτοματισμοῦ εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παραγωγικὴ τῶν ἱκανότης δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν ν' ἀπορροφηθῆ ἢ ὅταν τὰ μηχανήματα δὲν θὰ χρησιμοποιοῦνται λόγῳ ἀδυναμίας διαθέσεως τῆς παραγωγῆς; Ποῖον σκοπὸν ἔχει ἡ αὐτοματοποιήσις τῆς γεωργίας εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ δημιουργηθῆ παραγωγικὸς πληθωρισμὸς;

Εἰς χώρας ὅπως ἡ Ἑλλάς αἱ ὁποῖαι περιορίζονται ἀπὸ ἔλλειψιν ἀγοραστικῆς δυνάμεως καὶ ἀγορῶν διὰ τὴν ἀπορρόφησιν τῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς θέσιν νὰ παράγουν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ αὐτοματισμοῦ, πρέπει νὰ ἐννοηθῆ ὅτι ὁ αὐτοματισμὸς δὲν εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη οἰκονομικὴ ὀργάνωσις οὔτε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ οὔτε διὰ τὰς ἀναπτυσσομένας ἢ ὑπαναπτύκτους χώρας διὰ τὰς ὁποίας ἐνδεῖκνται βαθμιαία καὶ μελετημένη προσαρμογὴ πρὸς τὰς νέας παραγωγικὰς μεθόδους. Τὰ ζητήματα αὐτὰ δὲν εἶναι ζητήματα διαφημιστικῆς ἐπιδείξεως, εἶναι πραγματικά, τὰ ὁποῖα ἂν δὲν ἀντιμετωπισθοῦν κατὰ τρόπον ὀρθολογικόν, θὰ ὀδηγήσωμεν τὸ οἰκονομικὸν σύστημα εἰς πιεστικὰς ἐξαρτήσεις ἀπὸ ξένας ἀγοράς. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνωμεν πωληταὶ τῶν δυνατοτήτων μας καὶ ὄχι ἀδιαθέτων προϊόντων.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ παραγωγικῆς πλευρᾶς, πῶς ὁμως θ' ἀντιμετωπισθῆ τὸ πρόβλημα τοῦ αὐτοματισμοῦ ἀπὸ πλευρᾶς ἀπασχολήσεως τῶν ἐκτοπιζομένων ἐργατικῶν χειρῶν;

Εἰς χώρας ὅπως ἡ Ἑλλάς, ὁ αὐτοματισμὸς πρέπει νὰ λάβῃ τὴν μορφήν βαθμιαίας προσαρμογῆς πρὸς τὰς δυνατότητας ἀναπτύξεως χωρὶς νὰ προκαλέσῃ ὀπισθοδρόμησιν, λόγῳ ἀμελείας προσαρμογῆς πρὸς μεταβαλλομένας συνθήκας, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ δημιουργήσῃ κατάστασιν ἀνισορροπίας, λόγῳ ἀμε-

λετήτου πιθηκισμού πρὸς ὅ,τι γίνεται ἄλλοῦ ὅπου αἱ συνθήκαι εἶναι τελείως διαφορετικά.

Εἰδικώτερον, ἀπαιτεῖται κατὰ πρῶτον λόγον, μελέτη τῶν δυνατοτήτων εἰσαγωγῆς αὐτοματισμοῦ. Ἄντι, ὅπως ἔχει γίνει τῆς μόδας, νὰ προπαρασκευάζωνται πενταετῆ καὶ ἄλλης διαρκείας σχέδια ἀναπτύξεως, τὰ ὅποια κατὰ τὴν γνώμην μου ἀποτελοῦν πειράματα προφητικοῦ χαρακτήρος, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς μελέτην τῶν ὑφισταμένων τεχνολογικῶν συνθηκῶν καὶ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὁποίου θὰ ἐπραγματοποιεῖτο κατὰ τρόπον ὀρθολογικὸν ἢ ἀπαιτουμένην οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις. Ὅταν ξεύρωμεν τί ἔχομεν καὶ ποῖαι δυνατότητες βελτιώσεως ὑπάρχουν, θὰ ἐπιτύχωμεν τοῦ σκοποῦ μας οἰκονομικώτερα καὶ χωρὶς σοβαρὰς κοινωνικὰς μετατοπίσεις.

Ἀνάπτυξις βάσει τῆς πεπατημένης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὀρθολογική. Θὰ ὀδηγήσῃ εἰς δαπανηρὰν ὀπισθοδρόμησιν λόγῳ ἀδυναμίας παρακολουθήσεως τῆς διεθνoῦς ἀγορᾶς.

Δεύτερον, εἰδικώτερον, ἡ μελέτη αὕτη πρέπει νὰ ἔχη ὡς σκοπὸν τὴν ἐπίσημανσιν τῶν οἰκονομικῶν μονάδων, αἱ ὅποια θὰ ἦτο ἐπιβεβλημένον νὰ ἐκσυγχρονισθοῦν διὰ τοῦ αὐτοματισμοῦ διὰ νὰ καταστοῦν ἀνταγωνιστικά καὶ βιώσιμοι.

Τρίτον, ἡ μελέτη πρέπει νὰ ἐξακριβώσῃ τὰς μετατοπίσεις, αἱ ὅποια θὰ προκληθοῦν εἰς τὸ ἐργατικὸν προσωπικὸν λόγῳ τοῦ αὐτοματισμοῦ καὶ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον τὸ πρόβλημα αὐτὸ θὰ ἀντιμετωπισθῇ πρῶτον, βραχυχρονίως καὶ δεύτερον, μακροχρονίως.

Καὶ ἀναφορικῶς μὲ τὴν βραχυχρόνιον ἀντιμετώπισιν δὲν ὑπάρχει ἀμβιβολία ὅτι θὰ δημιουργηθοῦν προβλήματα ἀνεργίας τὰ ὅποια θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν διὰ συνδυασμένης συνεργασίας. Κράτος καὶ ἰδιωτικὴ ἐπιχειρήσις θὰ πρέπει, πρῶτον, νὰ δημιουργήσουν ταμεῖα συνταξιοδοτήσεως διὰ τοὺς ἀδυνατοῦντας ἐκ τῶν ἐργατῶν νὰ μετεκπαιδευθοῦν καὶ νὰ προσαρμοσθοῦν εἰς τὰς νέας ἀνάγκας τῆς ἐργατικῆς ἀγορᾶς. Δεύτερον, νὰ καταστήσουν ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην μετεκπαιδεύσεως τοῦ ἐκτοπιζομένου ἐργατικοῦ προσωπικοῦ τοῦ χρόνου ἐκπαιδεύσεως θεωρουμένου ὡς χρόνου ἐργασίας.

Ὡς πρὸς τὴν μακροχρόνιον ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος, ἐδῶ πλέον ὁ κύριος παράγων εἶναι τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα. Ὑπὸ τὰς ὑφισταμένης συνθήκας ὀργανώσεως ὀδηγούμεθα πρὸς κρίσιν. Πιστεύω καὶ εὐσεβᾶτως ὑποβάλλω τὴν γνώμην ὑπὸ τὴν κρίσιν σας ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χρειάζεται εἰς τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικά μας ἰδρύματα εἶναι ὄχι ἀναστάτῳσις προσωπικοῦ ἀλλὰ προσαρμογὴ τοῦ προγράμματος εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπανάστασις.

Δὲν νομίζω πῶς ἀπλῶς πρέπει νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ἔδρας ἀλλὰ νὰ δημιουργήσωμεν τὰς ἀναγκαῖας ἔδρας. Δὲν νομίζω πῶς τὰ Πανεπιστήμιά μας πρέπει νὰ ἀπολιθοῦνται ὡς ἱστορικὰ κειμήλια ἀλλὰ νὰ ἀναζωογονοῦνται. Εἶναι ἐδῶ πού ἡ διεθνῆς συνεργασία πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀπαραίτητος. Δὲν νομίζω πῶς χρειάζομεθα μηχανὰς τὰς ὁποίας θὰ ἀντιμετωπίζωμεν μὲ δέος καὶ

θαυμασμόν ἀλλὰ ἐπιστήμονας οἱ ὁποῖοι νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ δημιουργοῦν τὰς μηχανὰς αὐτάς. Εἰς τὸν τομέα τῆς Ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως παρατηρεῖται ἀνάγκη ἐπανδρώσεως μὲ δημιουργοὺς καὶ ἡ Ἑλλὰς δὲν στερεῖται τοῦ ἀνθρωπίνου ὕλικου, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐκπαιδευθῆ καὶ νὰ κρατήσῃ τὴν χώραν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἀντιλήψεως καὶ χρησιμοποίησεως τῶν δυνατοτήτων τῆς τεχνικῆς προόδου.

Τὸ μεγαλύτερόν μας πρόβλημα σήμερον, διὰ νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι εἰς τὸ μέλλον, εἶναι ἡ δημιουργία δυναμικοῦ Πανεπιστημιακοῦ ὀργανισμοῦ καὶ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν δὲν χρειάζεται μόνον χρῆμα. Χρειάζεται ὀρθολογιστικὴ μελέτη ἀπηλλαγμένη προσωπικῶν προτιμήσεων ἢ ἐνεργειῶν αἱ ὁποῖαι ἐνῶ ἔχουν εὐγενῆ σκοπὸν δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας.

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Μηνιαία Ἐπιθεώρησις

τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων

Ἐκδιδόμενη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1966

Γραφεῖα : Φιλελλήνων 6, Ἀθῆναι

Τηλέφωνον : 220.789

Δι' ἔγγραφην Συνδρομητῶν

καὶ πώλησιν τευχῶν

πρὸς δρχ. 30 ἕκαστον